

Հայաստանի բանկային հատվածում մակրոպրոդեկցիալ բնույթի կարգավորումների գործիքակազմը

Գասպարյան Ռ.Լ.

Հայ-Ռուսական Համալսարանի Տնտեսագիտության և Բիզնեսի Բնասխտուս

(Հայաստան, Երևան)

rubengasparyan94@gmail.com

Վճռորոշ բառեր՝ մակրոպրոդեկցիալ, գործիքներ, ֆինանսական կայունություն, համակարգային ռիսկ, կարգավորում:

Инструментарий макро-пруденциального регулирования в банковском секторе Армении

Гаспарян Р.Л.

Институт экономики и бизнеса Армянско-российского университета (Армения, Ереван)

rubengasparyan94@gmail.com

Резюме: Макропруденциальная политика, безусловно, может изменить всю структуру экономической политики. Основным преимуществом этой отрасли экономической политики является разнообразие инструментов. Мировой опыт показывает, что практически во всех странах были использованы пруденциальные инструменты, в основном не включенные в рамки какой-либо экономической политики. Впервые была собрана и обобщена база данных об использовании макропруденциальных регулятивных мер в банковском сектор Армении, и проанализировано их влияние на экономику и финансовую стабильность. Опыт показывает, что внедрение инструментов макропродукции и микропродукции оказывает существенное влияние на всю систему. Особенно важно применение ослабления пруденциальной политики, так как повышается вероятность материализации накопленных рисков в общей системе.

Ключевые слова: макропруденциальное, инструментарий, финансовая стабильность, системный риск, регулирование.

Macro-prudential regulation tools of Armenian banking sector

Gasparyan R.L.

Institute of Economics and Business, Russian-Armenian University (Armenia, Yerevan)

rubengasparyan94@gmail.com

Abstract: Macro-prudential policy can certainly change the whole structure of the economic policy. The main advantage of this branch of economic policy is the diversity of its tools. World experience has shown that practically all countries have used prudential tools, mostly not included in any economic policy framework. For the first time, the macro-prudential regulatory functions used in the banking sector of RA have been summarized in the overall database and their impact on the economy and financial stability has been analyzed. Experience shows how the implementation of both macro-prodrudential and micro-prodigious regulation tools have a major impact on the stability of the overall system. Especially important is the application of loosening prudential policies, as the likelihood of materializing the accumulated risks in the common system rises.

Keywords: macro-prudential, instruments, financial stability, systemic risk, regulation.

Ներածություն

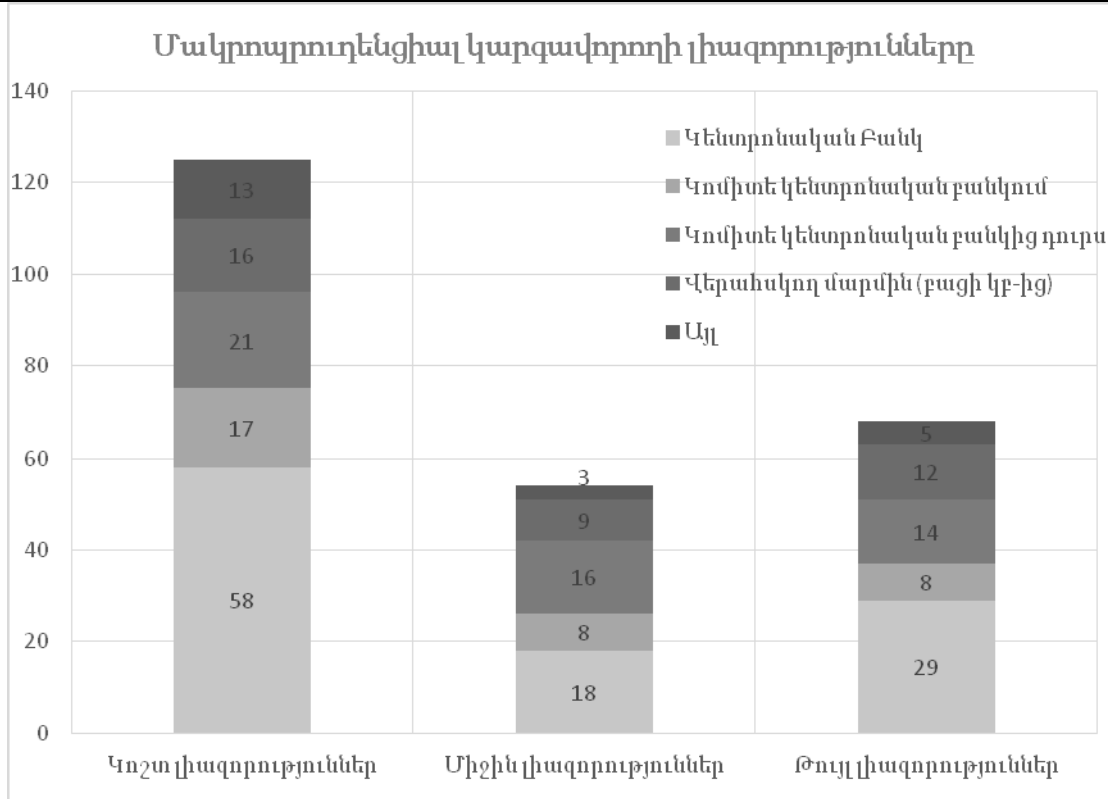
ՀՀ Կենտրոնական Բանկը այլևս ունի երկու հիմնական նպատակ: Գների կայունության ապահովմանը ավելացել է նաև ֆինանսական կայունության ապահովումը: Բանկային համակարգի կարգավորման ոլորտում սա կարևորագույն փոփոխություններից մեկն է: ֆինանսական կայունությունը ապահովելուն համար ԿԲ-ն հնարավորություն կստանա կիրառել մակրոպրոդեկցիալ քաղաքականության ամբողջ գործիքակազմը: Դա թույլ կտա

ԿԲ-ին կազմակերպել երկու նպատակների համադրումը, մեզատեգույատորի գործառույթների կազմակերպված և նպատակադրված իրացումը: Դրա համար շատ կարևոր է հասկանալ, թե որ մակրոպրոդեկցիալ գործիքների կիրառում է միջազգային փորձում եղել ամենաարդյունավետը և մինչ օրս ինչ պրոդեկցիալ գործիքակազմ է կիրառել ԿԲ-ն, ինչպիսի նպատակներ է ունեցել և ինչ արդյունքի են հասել:

Փորձը ցույց է տվել, որ գրեթե բոլոր երկրներում օգտագործվել են պրոպոզիցիայ կար-

գավորման գործիքներ՝ հիմնականում ներառ-

Մակրոպրոպոզիցիայ կարգավորման ինստիտուցիոնալ կառուցվածքը Նկար 1

Աղբյուր՝ Հեցինսկի հաշվարկները, հիմնված ԱՄՇ Մակրոպրոպոզիցիայ քաղաքականության հարցուման սովյակների բազայի վրա: (<https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/04/30/pp043018-imf-annual-macroprudential-policy-survey> IMF 2017 Macroprudential Policy Survey)

ված չլինելով որևէ տնտեսական քաղաքականության շրջանակի մեջ: Հաճախ այս գործիքները ներառվել են միկրոպրոպոզիցիայ կարգավորման կառուցվածքի մեջ, լինելով մոնետար քաղաքականության կցորդը: Բացի դա, տվյալ գործիքների կիրառումը յուրաքանչյուր պարագայում ուղղված է եղել կոնկրետ արդեն իսկ նկատելի և նյութականացված խնդրի լուծմանը: Հայաստանը այս կոնտեքստում էլ բացառություն չէ: Նպատակ ունենալով բարձրացնել ՀՀ ֆինանսական ինստիտուտների կայունությունը 2006թ.-ից ՀՀ Կենտրոնական բանկը ներդրել է ֆինանսական կարգավորման և վերահսկողության ռիսկերի վրա հիմնված միասնական համակարգ, որոնք հիմնվել են և փոփոխվել են նաև հաշվի առնելով Բազելյան առաջարկությունները: Ներկայումս ՀՀ ԿԲ-ն ունի մեզատեգույաստորի կարգավիճակ և գործնականում չի եղել գների կայունության և ֆինանսական կայունության ապահովման մշակված գործառնությունների և նպատակների տարանջատում: ԿԲ-ն ստանձ-

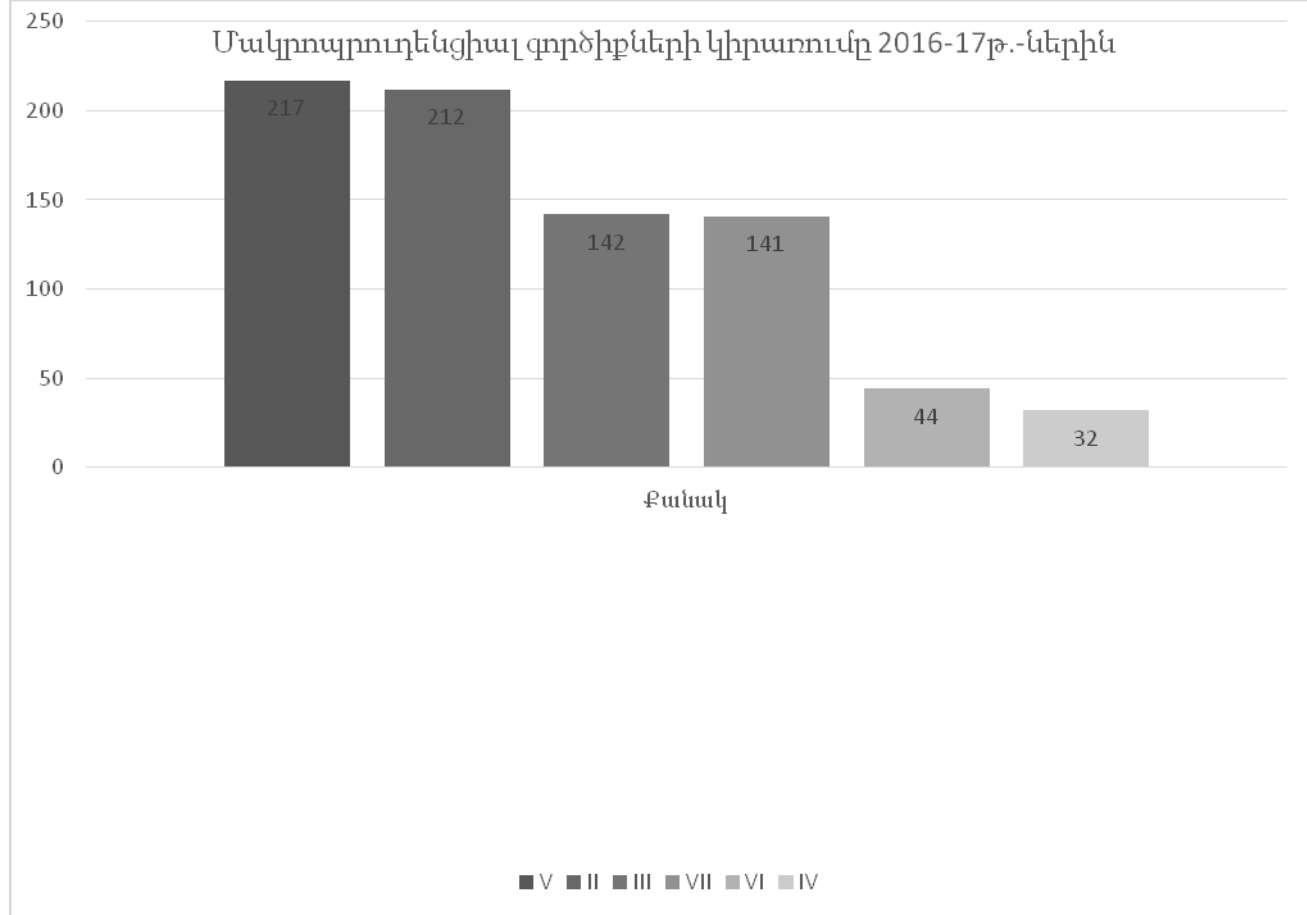
նել է ֆինանսական համակարգի կայունությունը ապահովելու պատասխանատվություն, դրա սահմանները, գործիքակազմը և նպատակները հիմա և ապակայում անընդհատ կլինեն մշակման, հստակեցման և հղկման գործընթացում: Այս կառուցվածքային փոփոխությունը ամրագրվել է «Հայաստանի Հանրապետության Կենտրոնական բանկի» մասին ՀՀ օրենքով. Հոդված 4. Կենտրոնական բանկի հիմնական նպատակներն ու գործառնությունները:

1. Մակրոպրոպոզիցիայ քաղականության գործիքները

Այդ նպատակով ուսումնասիրում ենք միջազգային լավագույն փորձը՝ առանձնացնելու պրոպոզիցիայ կարգավորման հնարավոր գործիքները, որոնք կարող ենք ազդել մակրոտնտեսական կայունության վրա որևէ ձևով: Ենթադրվում է, որ թեկուզ և առանձին գործիքի կիրառման առաջնային նպատակը չի հանդիսանում համընդհանուր ֆինանսական կայունության ապահովումը, այդ գործիքը կարող է նաև անուղղակի կամ ավելի քիչ

արդյունավետությամբ ազդել ֆինանսական գործիքի մոդիֆիկացված կիրառումը նույնպես համակարգի կայունության վրա: Ինչպես նաև կարող է դրական ազդեցություն ունենալ

Մակրոպրուդենցիալ կարգավորման գործիքակազմը Նկար 2

Աղբյուր՝ Հեդինակի հաշվարկները՝ հիմնված ԱՄՆ մակրոպրուդենցիալ քաղաքականության հարցման տվյալների բազայի վրա: (<https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/04/30/pp043018-imf-annual-macroprudential-policy-survey> IMF 2017 Macroprudential Policy Survey)

ֆինանսական կայունության ապահովման գործում:

Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամը, Եվրոպական Կենտրոնական Բանկը, առանձին հետազոտողներ և քաղաքականություն վարող ինստիտուտներ հավաքագրում են մակրոպրուդենցիալ կարգավորման և գործիքակազմի կիրառման տվյալների բազաներ (Nier *et al.*, 2018) և (Budnik and Kleibl, 2018):

ԱՄՆ-ի մակրոպրուդենցիալ քաղաքականության հարցման միջոցով հավաքագրած տվյալների բազան պարունակում է տեղեկատվություն 141 երկրում կիրառված մակրոպրուդենցիալ բնույթի կարգավորման գործիքների և միջոցառումների վերաբերյալ, որոնք համապատասխանում են մակրոպրուդենցիալ քաղաքականության սահմանմանը ըստ ԱՄՆ-ի (IMF, 2013 եւ IMF-FSB-BIS 2016):

Վերլուծելով տվյալների բազան, կարելի է եզրակացնել, որ ինստիտուցիոնալ տեսանկյունից քաղաքականության պատասխանատուն երկրների մեծամասնությունում հանդիսանում են կենտրոնական բանկերը ունենալով կոշտ լիազորություններ քաղաքականության մշակման և իրացման գործում: Հարցմանը մասնակցած երկրներից 80-ի մոտ մակրոպրուդենցիալ կարգավորման լիազորություններով օժտված են կենտրոնական բանկերը: Եվս 25 երկրում կենտրոնական բանկում անկախ կոմիտեներն են վարում մակրոպրուդենցիալ քաղաքականություն (տես՝ Նկար 1): Մակրոպրուդենցիալ քաղաքականության գործիքակազմը ԱՄՆ-ն խմբավորվել է ըստ հետևյալ կատեգորիաների՝

Բանկային հատվածի լայնահենք գործիքներ, որոնք ներառում են կապիտալի բուֆերներ, ինչպիսիք են՝ կապիտալի պահպանման բուֆերը (capital conservation buffer - CCoB),

սահման լներիջի գործակցի համար, Բազել 3-ում նախատեսված կապիտալի հակացիկլիկ բուֆեր (countercyclical capital buffer - CCyB), վարկավորման աճի սահման, վարկերի հնարավոր կորուստների պահուստավորման պահանջ և այլ ընդհանուր միջոցառումներ:

Բանկային հատվածի իրացվելիության գործիքներ: Ինչպես ցույց է տալիս վիճակագրությունը, տվյալ կատեգորիան ներառում է բազմազան և լայնաշերտ գործիքակազմ և առավել հաճախ է օգտագործվում: Այս կատեգորիային են պատկանում իրացվելիության բուֆերներ, կայուն ֆինանսավորման պահանջներ, ոչ հիմնական ֆինանսական գործունեության հարկեր, արտարժույթային դիբրբերի սահմաններ և այլ գործիքներ:

Անհատների վարկավորման ոլորտի գործիքների կատեգորիային են դասվում ֆիզիկական անձանց վարկավորման սահմանափակումները, հիփոթեքային վարկերի համար վարկ-գրավ հարաբերակցության վերին սահմանները և այլ գործիքներ:

Բիզնես վարկավորման ոլորտի գործիքների մեջ են մտնում վարկավորման սահմանափակումները ըստ վարկառուի լներիջի, վարկկումերցիոն անշարժ գույքի գրավով վարկի սպասարկում հարաբերակցության վերին սահմանը և այլ գործիքներ:

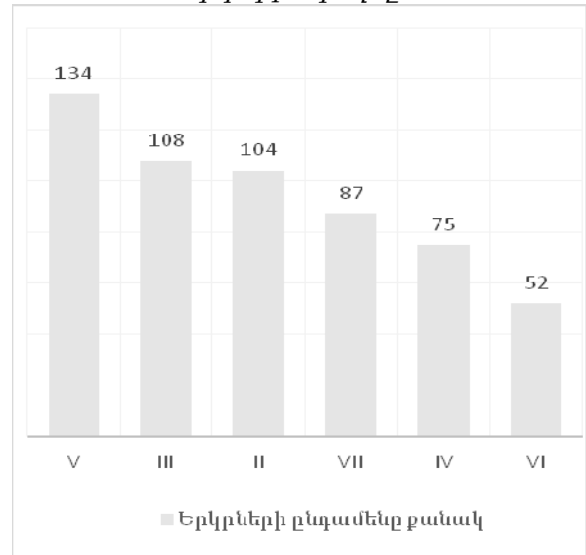
Բիզնես վարկավորման ոլորտի գործիքների մեջ են մտնում վարկավորման սահմանափակումները ըստ վարկառուի լներիջի, վարկկումերցիոն անշարժ գույքի գրավով վարկի սպասարկում հարաբերակցության վերին սահմանը և այլ գործիքներ:

Բանկային համակարգում կիրառվող մակրոպրուդենցիալ կարգավորման գործիքների ամբողջական ցանկը ըստ ԱՄՀ-ի դասակարգման ներկայացվախ են հավելված 1-ում:

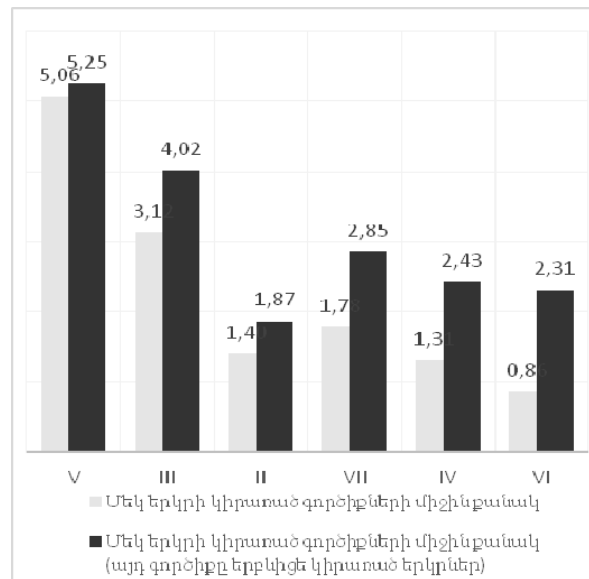
Միջազգային փորձը ցույց է տալիս որ առավել հաճախ կիրառվում են իրացվելիության և կապիտալի վրա հիմնված գործիքներ: 2016 և 2017 թվականների ընթացքում այս գործիքները կիրառվել են 217 և 212 անգամ համապատասխանաբար (տես նկար 2): 142 և 141 անգամ կիրառվել են անհատներ վարկավորումը կարգավորող գործիքներ և նորմատիվներ ու գործիքներ, որոնց նպատակն է բարձրացնել խոշոր ֆինանսական ինստիտուտների կայունությունը, քանզի մեկ ընկերության ռիսկայնության բարձրանալու պա-

րագայում մեծանում է նաև ընդհանուր համակարգի ռիսկը:

Իրացվելիության և անհատների ոլորտի վարկավորման ռիսկայնությունը նվազեցնելու համար:

3ա.

3բ.

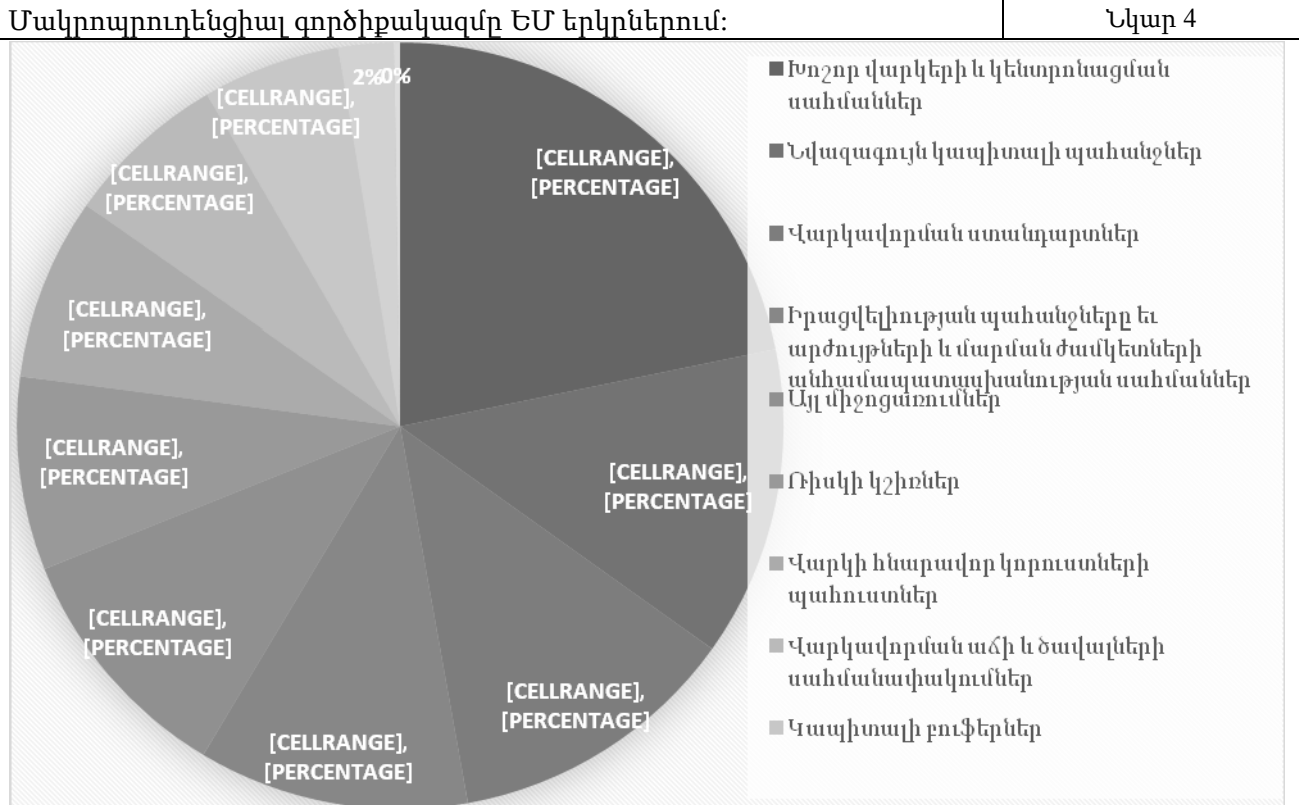
(Աղբյուր՝ Հեգդնակի հաշվարկները, հիմնված ԱՄՀ Մակրոպրուդենցիալ քաղաքականության հարցման տվյալների բազայի վրա:

(<https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/04/30/pp043018-imf-annual-macroprudential-policy-survey> IMF 2017 Macroprudential Policy Survey):

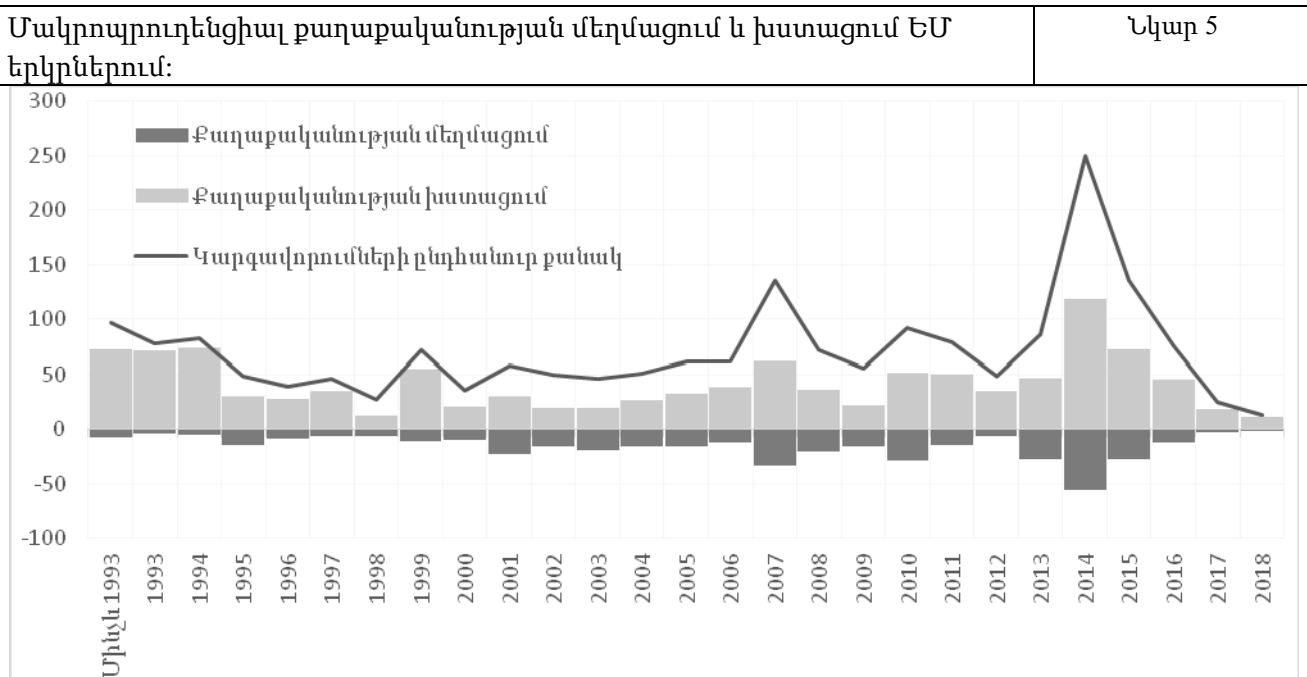
Գործիքակազմի տեսակի նշանակման համար տես հավելված 1:)

լուն ուղղված կարգավորումները շատ են, քանզի մեծ է նաև հասանելի գործիքների

բազմազանությունը և դրանց կիրառությունը, տակով բավականին հեշտ է: 2016 և 2017թ.-
մասնավորապես միկրո-պրոդեցիալ նպա- ների ընթացքում մեկ երկիրում միջինը կի

Աղբյուր՝ Եվրոպական Կենտրոնական Բանկի մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության գնահատման բազա¹

Աղբյուր՝ Եվրոպական Կենտրոնական Բանկի մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության գնահատման բազա²

¹ <https://www.ecb.europa.eu/pub/research/working-papers/html/mapped.en.html>
Current version: 2017 - Updated: 22 February 2018

² <https://www.ecb.europa.eu/pub/research/working-papers/html/mapped.en.html>
Current version: 2017 - Updated: 22 February 2018

րառվել են 5.25 իրացվելիության գործիքներ, 4.02 անհատների վարկավորման ոլորտի գործիքներ և 1.87 կապիտալի և ընդհանուր լայնաշերտ կարգավորումներ: Մինչդեռ 134, 108 և 104 է, այն երկրների քանակը որոնք երբևիցե կիրառել են այս գործիքները: Կարելի է ենթադրել, որ կապիտալի նորմատիվները և այլ լայնաշերտ գործիքներ կիրառվում են ավելի քիչ հաճախ բայց ունենում են ավելի լայն ու երկարաժամկետ ազդեցություն, այն դեքում, երբ օրինակ վարկ-գրավ հարաբերակցությունը կարող է նորմավորվել վերին սահմանով և այդ սահմանը փոփոխվի ըստ արժույթի կամ առանձին վարկատեսակի, հնարավորություն տալով լուծել մակրոպրոդենցիալ կարգավորման ավելի կարճաժամկետ և տեղայնացված խնդիրներ:

Եվրոպական Կետրոնական Բանկի մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության գնահատման բազայի (The Macroprudential Policies Evaluation Database - MaPPED) հնարավորություն է տալիս ավելի լայնաշերտ և պատմական/ժամանակային առումով ավելի մանրամասն գնահատել մակրոպրոդենցիալ կարգավորման կիրառության ազդեցությունը ֆինանսական կայունության, ընդհանուր տնտեսության և տնտեսության առանձին ճյուղերի վրա:

Ըստ Եվրոպական Կենտրոնական բանկի մակրոպրոդենցիալ քաղաքականության գնահատման բազայի մեթոդաբանության 53 ենթակատեգորիայի գործիքներ խմբավորված են 11 ընդհանրացված կատեգորիաների մեջ c: Այս գործիքների կազմը ներառում է կապիտալի մինիմալ շեմեր և բուֆերներ, ռիսկերի կշիռներ, լներիջ գործակիցներ, պահուստավորման համակարգեր, վարկավորման ստանդարտներ, վարկավորման աճի սահմանչափեր, ֆինանսական գործառնությունների հարկեր, մեծ վարկային ազդեցության սահմանչափեր, իրացվելիության պահանջներ, սահմանափակումներ արժույթային և ժամկետային անհամապատասխանության: ԵԿԲ-ի տվյալների բազան առանձնացնում է ռիսկերի կշիռների կիրառումը, որը կարող է էական ազդեցություն ունենալ ինչպես կապիտալի գործիքների կիրառության վրա, այնպես էլ պահուստավորման և իրացվելիության փաստացի հաշվարկներում:

ԵՄ երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ 1951-2018թթ.-ների ընթացքում ընդհանուր

առմամբ 1919 անգամ կիրառվել են գործիքներ, որոնք եղել են կամ իսկապես մակրոպրոդենցիալ, կամ ըստ էության միկրո-պրոդենցիալ են, բայց ունեն հնարավորություն ազդելու ընդհանուր բանկային համակարգի վրա: Նկար 4-ից կարելի է տեսնել, որ մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունը հիմնականում ենթադրել է քաղաքականության խստացում և գործունեության սահմանափակում: Առավել հաճախ մակրոպրոդենցիալ գործիքներ կիրառվել են 1990-ական թվականների սկզբին, 2007 և 2014 թվականներին: Այս հաճախականացումները հիմնականում կապված են եղել 1988, 2005 և 2013-2015 թվականներին Բազելյան ակորդների (Բազել I, II, III) հրապարակման, այնուհետև կիրառման հետ:

2. ՀՀ բանկային հատվածում մակրոպրոդենցիալ բնույթի կարգավորումները:

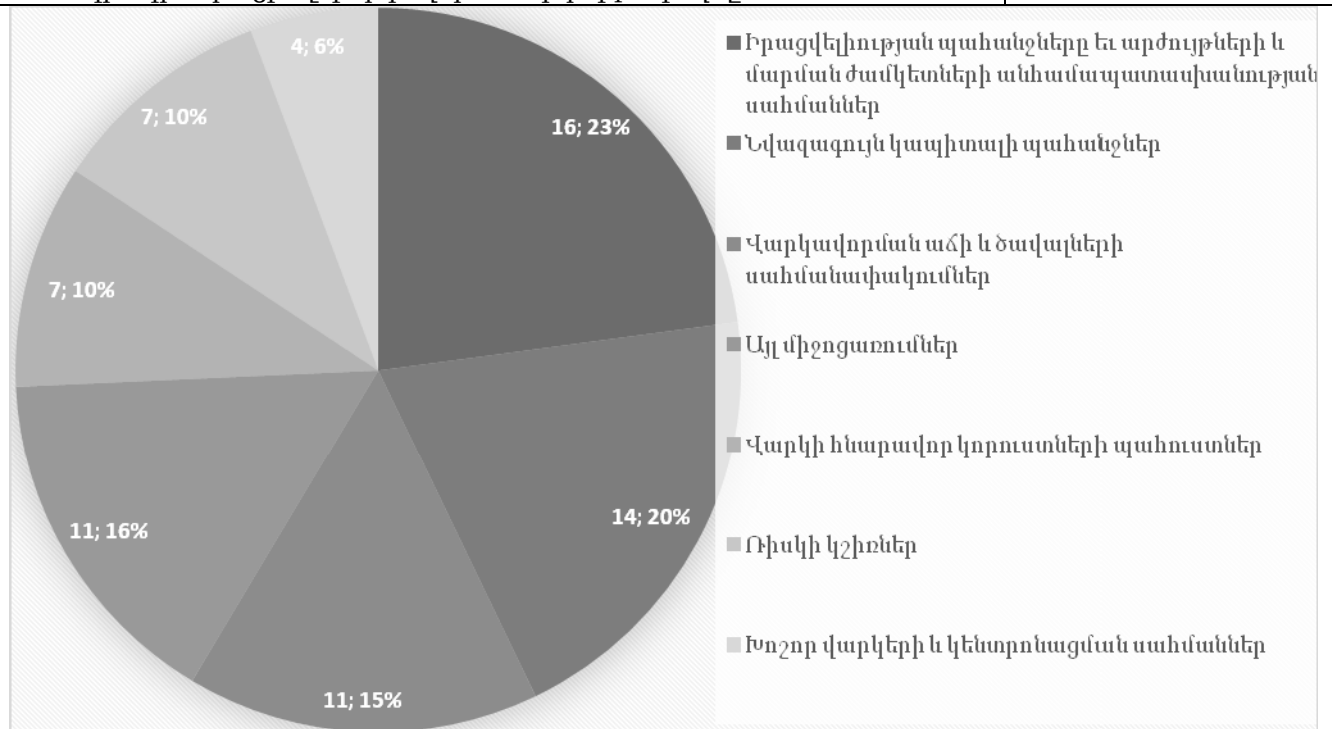
Հայաստանի ֆինանսական համակարգում ամենամեծ տեսակարար կշիռը բաժին է ընկնում բանկային համակարգին, որին ֆինանսական ակտիվները կազմում են ընդհանուր ֆինանսական համակարգի ավելի քան 90%-ը¹: Այս պատճառով ֆինանսական համակարգի կայունությունը ուժեղացնելուն ուղղված գործողությունների համար առավելապես կարևոր է բանկային համակարգում ռիսկերի կուտակումը, դրանց գնահատումը և դրանք զսպելու նպատակով իրականացվող քաղաքականությունը:

Հայաստանի համար մակրոպրոդենցիալ կարգավորման գործիքների կիրառման և քաղաքականության վարման բազա հավաքագրելու նպատակով որպես մեթոդաբանական հիմք է օգտագործվել Եվրոպական Կետրոնական Բանկի մակրոտնտեսական քաղաքականության գնահատման բազայի (The Macroprudential Policies Evaluation Database - MaPPED) մեթոդաբանությունը²: Տվյալների բազայում հավաքագրվել է 2003թ.-ից մինչև 2017թ. Գործիքների կիրառության պատմությունը: ՀՀ մակրոպրոդենցիալ կարգավորման գնահատման տվյալների բազան կարելի է գնահատել

¹ Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն, ՀՀ ԿԲ, 2018, առաջին կիսամյակ, https://www.cba.am/AM/ppperiodicals/fin_stab_I_18.pdf

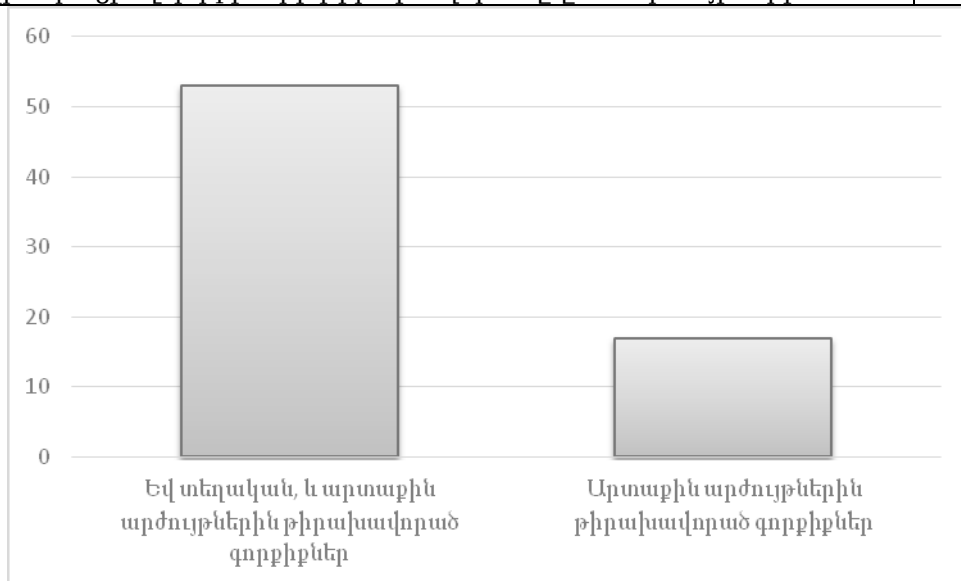
² <https://www.ecb.europa.eu/pub/research/working-papers/html/mapped.en.html> MaPPED Current version: 2017 - Updated: 22 February 2018

ՀՀ մակրոպրոդեւնցիալ կարգավորման գործիքակազմը 2003-2018: Նկար 6

Աղբյուր՝ հեղինակի հաշվարկներ հիմնված ՀՀ մակրոպրոդեւնցիալ քաղաքականության տվյալների բազայի վրա:

ՀՀ մակրոպրոդեւնցիալ գործիքների թիրախավորումը ըստ արժույթների Նկար 7

Աղբյուր՝ հեղինակի հաշվարկներ՝ հիմնված ՀՀ մակրոպրոդեւնցիալ քաղաքականության տվյալների բազայի վրա:

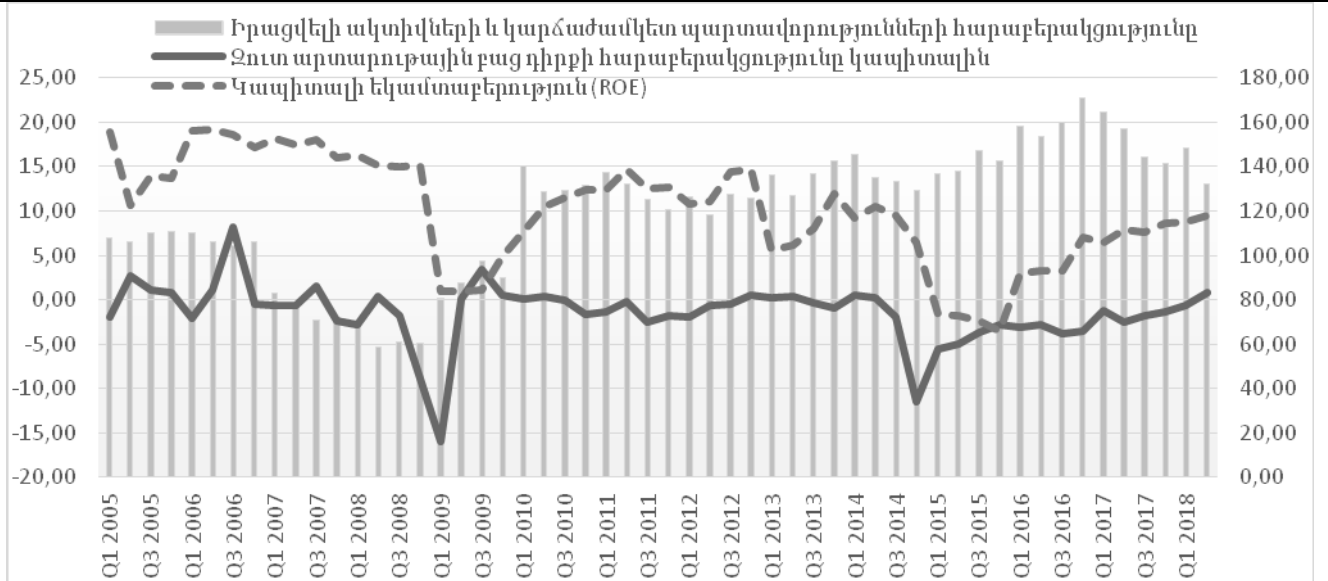
այն կարգավորման գործիքների կյանքի ցիկը, որոնք կամ իսկապես մակրոպրոդեւնցիալ են, կամ ըստ էության միկրոպրոդեւնցիալ են, բայց ունեն հնարավորություն ազդելու ընդհանուր բանկային համակարգի վրա:

Նպատակ ունենալով ընդգրկել առավել լայն շրջանակ գործիքների և հարմարեցնել դասակարգումը Հայաստանյան բանկային համակարգում կիրառված գործիքակազմին, գործիքների ընդհանուր ցանկին է ավելացվել կապիտալի մինիմալ մակարդակի սահմանա-

փակումը, որպես կապիտալի գործիք: Ի հավելումն դրա, ռիսկերի կշիռները բնակելի անշարժ գույքի գրավով և կոմերցիոն անշարժ գույքով ապահովված վարկերի համար միավորվել են մեկ ընդհանուր կատեգորիայի մեջ՝ ռիսկի կշիռներ անշարժ գույքով ապահովված վարկերի համար: Գործիքների նկարագրության, հաշվարկների և հաշվարկային մեթոդների կիրառման և դասակարգման համար հիմք է վերցվել ԵԿԲ տվյալների բազայի հավաքագրման մեթոդաբանությունը:

ՀՀ ֆինանսական կայության ցուցանիշներ 2005 - 2018:

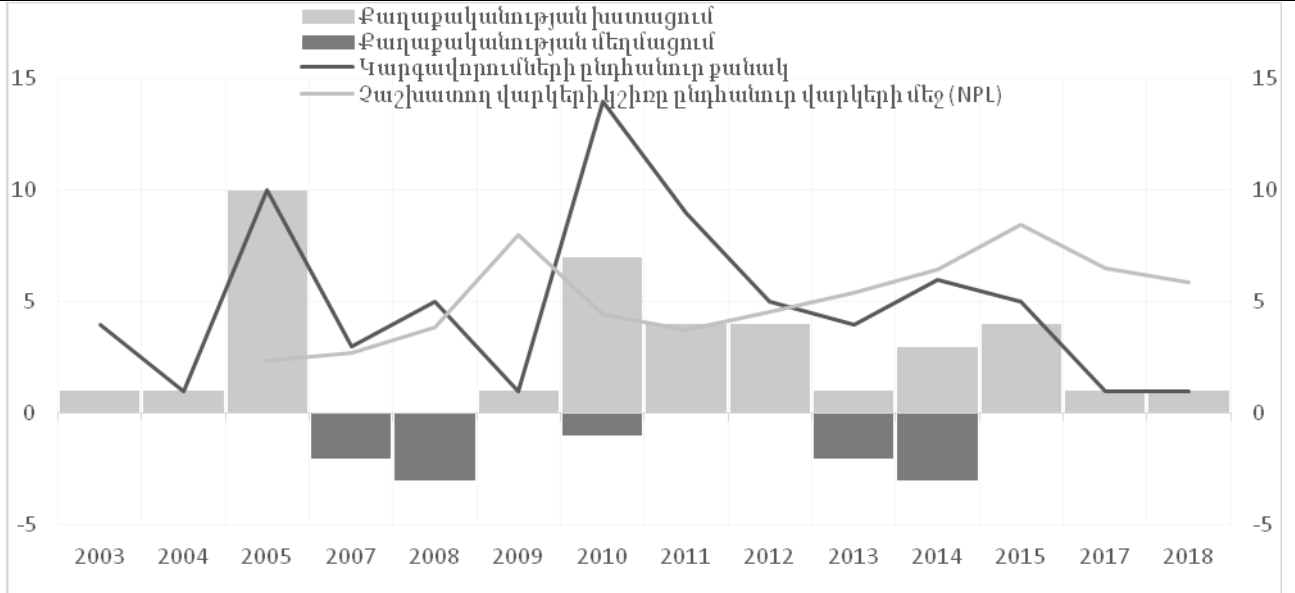
Նկար 9

Աղբյուր՝ ԱՄՀ Ֆինանսական կայունության ցուցանիշներ (IMF Financial Soundness Indicators):

ՀՀ մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության մեղմացում և խստացում 2003-2018 և ֆինանսական ակտիվների որակը:

Նկար 9

Աղբյուր՝ հեղինակի հաշվարկներ՝ հիմնված ՀՀ մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության տվյալների բազայի վրա:

Տվյալների բազան հիմնականում հավաքագրվել է ՀՀ Կենտրոնական Բանկի կողմից հրապարակված «Հայաստանի ֆինանսական համակարգը, զարգացումը, վերահսկողությունը, կարգավորումը»³ պարբերականի տարեկան հաշվետվություններում և «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն»⁴ պարբերականի տարեկան հաշվետվություններում փաստագրված 2003-2017 թվականներին ներ-

դրած կամ կիրառություն ստացած կարգավորման գործողությունները:⁵ ՀՀ մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության տվյալների բազան ընդհանուր առմամբ մակրոպրոդեցիալ բնույթի գործիքների 70 կիրառություն է փաստագրել 2003-2017 թվականների ընթացքում:

³ <https://www.cba.am/am/SitePages/ppperiodicals.aspx>
 «Հայաստանի ֆինանսական համակարգը, զարգացումը, վերահսկողությունը, կարգավորումը» ՀՀ ԿԲ, 2003-2017:
⁴ <https://www.cba.am/am/SitePages/ppperiodicals.aspx>
 «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» ՀՀ ԿԲ 2007-2017

⁵ Քանզի տվյալ հաշվետվությունները և դրանցում փաստագրված կարգավորումների կիրառումը չի փաստագրվել մակրոպրոդեցիալ քաղաքականության կատեգորիաների դասակարգմամբ: Կիրառված կարգավորումները դասակարգվել են բացառապես հեղինակի մասնագիտական դատողությունների և մեկնաբանությունների հիման վրա և արտահայտում է հեղինակի կարծիքը:

Առավել հաճախ՝ 16 անգամ օգտագործվել են իրացվելիության պահանջներ և արժույթային և մարման ժամկետների անհամապատասխանության սահմաններ: Նվազագույն կապիտալի պահանջներ և վարկավորման աճի տեմպը զսպելու նպատակով կիրառված սահմանափակումները կիրառվել են համապատասխանաբար 14 և 11 անգամ: Ռիսկերի կշիռների կիրառումը, դրանց փոփոխությունը հիմնականում պայմանավորված է եղել բանկային սեկտորում իրացվելիության կամ նվազագույն կապիտալի նորմատիվների հաշվարկում ճշգտումներ և փոփոխություններ մտցնելու համար:

Հատկանշանական է և հեշտ բացատրելի, որ պրոդենցիալ կարգավորման գործիքների կիրառմամբ Հայաստանի բանկային համակարգում հաճախ թիրախավորվում է արտաքին արժույթով գործիքները կամ գործառնությունները: Այս ֆենոմենը բացատրվում է բանկային համակարգի բարձր դոլարիզացիայի մակարդակով: Միմիայն արտաքին արժույթներին թիրախավորած գործիքները կիրառվել են 17 անգամ, որը ընդհանուր կիրառված գործիքների 24.3% է կազմում: Մնացած գործիքները ընդհանուր են, և ուղղված են եղել ուղղված են եղել կարգավորելու բոլոր արժույթներով արտահայտված գործառնությունները (տես նկար 7):

Հայաստանում կիրառված մեղմացնող քաղաքականության դեպքերը շատ չեն և հիմնականում կիրառվել են 2007-2008 և 2013-2014 թվականներին (տես նկար 9): Հատկանշական է, որ այս երկու դեպքերում էլ ֆինանսական համագորգի ճգնաժամը երկար սպասել չի տվել (տես նկար 10): Օրինակ 2007թ.-ին բանկերի ընթացիկ իրացվելիության (Ն22) նորմատիվային նվազագույն պահանջը 80%-ից դարձել է 60% իսկ ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվի (Ն21) սահմանաչափը 20%-ից իջեցվել է և սահմանվել է 15%:

2008 թ.-ի ընթացքում ՀՀ պետական գանձապետական պարտատոմսերի համար սահմանվել է 0% ռիսկի կշիռ: Սահմանվել են 50% ռիսկի կշիռ հիփոթեքային վարկերի համար որոնք բավարարում են հիփոթեքային վարկերի տրամադրման նվազագույն պայմաններին, որոնք սահմանվել են ՀՀ ԿԲ-ի կողմից: Սահմանվել է 75% ռիսկի կշիռ մանրա-

ծախ պահանջների համար և ձևակերպվել են պահանջը մանրածախ համարելու պայմանները: Սահմանվել են նաև այլ պահանջներ՝ մասնավորապես Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի, վարկային կազմակերպությունների և օտարերկրյա բանկերի Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող մասնաճյուղերի նկատմամբ և դրանց գծով հաշվարկված տոկոսների հողվածի համար սահմանվել է 50% ռիսկի կշիռ:

2013թ.-ին Ն3 և Ն4 նորմատիվների հաշվարկման ընթացքում անձինք չեն համարվում փոխկապակցված (կապված), էթե պետությունը, Միջազգային ֆինանսական կորպորացիան, Եվրոպական վերակառուցման և զարգացման բանկը և (կամ) Ասիական զարգացման լիգայի տիրապետում են այդ անձանց ձայնի իրավունք տվող բաժնետոմսերի (բաժնեմասերի, փայամասնակցությունների) 20 տոկոսից ավելիին կամ իրավունք ունեն օրենքով չարգելված այլ ձևով կանխորոշելու նրանց որոշումները: Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից և այլ ֆինանսական կազմակերպություններից Կանոնակարգ 2-ով սահմանված պահանջներին բավարարող պարտատոմսերով ներգրավված միջոցն ազատվել են պարտադիր պահուստավորումից: Ասյայիսի կարգավորումները մեծացնում են կապիտալի ներհոսքի ավելացման և տոկոսադրույքների նույնիսկ նվազեցման պարագայում կապիտալի ներհոսքը զսպելու կարողության սահմանափակում:

ՀՀ բանկային համակարգում այլ կարևոր կարգավորման գործողություններից է հանդիսանում բանկերի խոշորացմանը ուղղված ԿԲ-ի քաղաքականության նպատակով մինիմալ կապիտալի սահմանի կապիտալի պահանջի պարբերաբար բարձրացումն է: Իսկ 2014թ.-ին ընթացում դեպոզիտների պարտադիր պահուստավորման պահանջների փոփոխությունն է կարողացել է զսպել Հայաստանի բանկային համակարգում դոլարիզացիայի մակարդակի աճը և բարձրացնել դրամավարկային քաղաքականության արդյունավետությունը:

Եզրակացություն

Առաջին անգամ հավաքագրվել է Հայաստանի բանկային կիրառված մակրոպրոդենցիալ կարգավորման գործիքների տվյալների

բազան 2003-2018 թվականների համար: Փորձելով ծածկել հնարավորինս բազմազան գործիքներ մենք վերցնում ենք 53 ենթակատեգորիայի գործիքներ, որոնք խմբավորված են 11 ընդհանրացված կատեգորիաների մեջ: Այս գործիքների կազմը ներառում է կապիտալի մինիմալ շեմեր և բուֆերներ, ռիսկերի կշիռներ, լներիջ գործակիցներ, պահուստավորման համակարգեր, վարկավորման ստանդարտներ, վարկավորման աճի սահմանչափեր, ֆինանսական գործառույթների հարկեր, մեծ վարկային ազդեցության սահմանչափեր, իրացվելիության պահանջներ, սահմանափակումներ արժութային և ժամկետային անհամապատասխանության: ՀՀ Բանկային համակարգում առավել հաճախ կիրառել են իրացվել են իրացվելիության և կապիտալի մինիմալ պահանջների գորքիները, իսկ առավել մեծ ազդեցություն են ֆինանսական համակարգի և կայունության վրա ունեցել կապիտալի մինիմալ պահանջները և դեպոզիտների ու փոխառությունների պարտադիր պահուստի մինիմալ պահանջների փոփոխությունները: Ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստավորման պահանջների և լներիջի գործակցի կիրառությունը ապագայում նույնպես կարող է ունենալ դրական ազդեցություն ընդհանուր մակրոպրոդեկցիալ կարգավորումը համակարգելու և արդյունավետությունը բարձրացման վրա:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ՀՀ ԿԲ, «Հայաստանի ֆինանսական համակարգը. զարգացումը, վերահսկողությունը, կարգավորումը» 2003-2017:
2. ՀՀ ԿԲ, «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն», 2007-2017
3. ՀՀ ԿԲ, «Ֆինանսական Կայունության հաշվետվություն», 2018, առաջին կիսամյակ:

4. ՀՀ ԿԲ «ԲԱՆԿԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ, ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎՆԵՐԸ» Կանոնակարգ 2: 2007 թ. N 39-Ն
5. Bank of England, "The role of macroprudential policy ". Discussion Paper, November, 2009. (на англ. яз.).
6. BIS, "Models and tools for macroprudential analysis" Working Paper No. 21, May, 2012. (на англ. яз.).
7. Borio, C. E. V. and I. Shim, 2008 "What Can (Macro-)Prudential Policy do to Support Monetary Policy?", Ssrn, (242). doi: 10.2139/ssrn.1120287. (на англ. яз.).
8. Borio, C. "Macroprudential frameworks: experience, prospects and a way forward I – The intellectual shift", 2018, pp. 1–9. (на англ. яз.)
9. Budnik, K. and Kleibl, J. "Macroprudential regulation in the European Union in 1995-2014: introducing a new data set on policy actions of a macroprudential nature", 2018 January, European Union in, (2123).
10. Cerutti, E., C. Stijn and M. Patrick, "Systemic Risk in Global Banking: What Available Data Can Tell Us and What More Data are Needed?". IMF Working Paper 11/222, 2011. (на англ. яз.)
11. Financial Stability Board, IMF, BIS, "Macroprudential policy tools and frameworks". Update to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, February, 2011. (на англ. яз.).
12. Galati, G. and R. Moessner, "Macroprudential policy – a literature review", 2011, p. 337. (на англ. яз.).
13. International Monetary Fund, "The interaction of monetary and macroprudential policies", International Monetary Fund, Washington, 2013. (на англ. яз.).
14. IMF-FSB-BIS "Elements of Effective Macroprudential Policies", August, 2016, pp. 1–22. (на англ. яз.).
15. IMF staff "The IMF’s Annual Macroprudential Policy Survey: Objectives, Design, and Country Response", 2017 April, pp. 1–19.
16. Lim, C., I. Krznar, F. Lipinsky, A. Otani, and X. Wu, "The Macroprudential Framework: Policy Responsiveness and Institutional Arrangements". IMF Working Paper 13/166, July. 2013. (на англ. яз.).
17. <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2018/04/30/pp043018-imf-annual-macroprudential-policy-survey> IMF 2017 Macroprudential Policy Survey
18. <https://www.ecb.europa.eu/pub/research/working-papers/html/mapped.en.html> Current version: 2017 - Updated: 22 February 2018
19. <https://www.cba.am/am/SitePages/ppperiodicals.aspx>

Հավելված 1.

Աղյուսակ 1. Մակրոպրոդենցիալ կարգավորման գործիքակազմը ըստ ԱՄՀ կատեգորիաների:

Ինդեքս	Մակրոպրոդենցիալ գործիքակազմ
II	Բանկային հատվածի լայնահենք գործիքներ
II.A.	Կապիտալի հակացիկլիկ բուֆեր
II.B.	Կապիտալի պահպանման բուֆեր
II.C.	Լներիջի գործակցի սահման
II.D.	Վարկերի հնարավոր կորուստների պահուստավորման պահանջ
II.E.	Վարկավորման աճի սահման
II.F.	Այլ ընդհանուր միջոցառումներ
III	Անհատների վարկավորման ոլորտի գործիքներ
III.A.	Անհատների կապիտալի պահանջներ
III.B.	Անհատների վարկավորման աճի սահման
III.C.	Վարկավորման սահմանափակումներ կամ Վարկառուի ընտրության չափանիշներ
III.C.1.	Վարկ-գրավ հարաբերակցության վերին սահման
III.C.2.	Վարկ-եկամուտ հարաբերակցության վերին սահման
III.C.3.	Վարկի սպասարկում-եկամուտ հարաբերակցության վերին սահման
III.C.4.	Ամորտիզացիայի ժամկետի սահման
III.C.5.	Առանց գրավ վարկերի արգելք
III.C.6.	Այլ
III.D.	Անհատների վարկերի գումարի վերին սահման
III.D.1.	Փոփոխուն դրույքով վարկեր
III.D.2.	Արտարժույթով վարկեր
III.D.3.	Բարձր վարկ-գրավ գործակցով վարկեր
III.D.4.	Բարձր վարկ-եկամուտ գործակցով վարկեր
III.D.5.	Բարձր վարկի սպասարկում-եկամուտ գործակցով վարկեր
III.D.6.	այլ
III.E.	Հարկային գործիքներ համակարգային ռիսկը զգալիու հարկային գործիքները
III.F.	Այլ միջոցներ՝ ուղղված Անհատների տրվող վարկերից համակարգային ռիսկերը մեղմելուն
IV	Բիզնես վարկավորման ոլորտի գործիքներ
IV.A.	Բիզնես ոլորտի կապիտալի պահանջներ
IV.B.	Բիզնես ոլորտի վարկավորման աճի սահման
IV.C.	Վարկավորման սահմանափակումներ կամ Վարկառուի ընտրության չափանիշներ
IV.C.1.	Վարկ-կոմերցիոն անշարժ գույքով գրավ հարաբերակցության վերին սահման
IV.C.2.	Վարկ-կոմերցիոն անշարժ գույքի գրավով վարկի սպասարկում հարաբերակցության վերին սահման
IV.C.3.	Վարկառուի լներիջի վերին սահման
IV.C.4.	Այլ
IV.D.	Բիզնես վարկի արժեքի առավելագույ սահման
IV.D.1.	Արտարժույթով վարկեր
IV.D.2.	Հատուկ բնագավառների վարկավորում
IV.D.3.	Այլ
IV.E.	Հարկային գործիքներ համակարգային ռիսկը զգալիու
IV.F.	Այլ միջոցներ՝ ուղղված բիզնեսին տրվող վարկերից համակարգային ռիսկերը մեղմելուն
V	Բանկային հատվածի իրացվելիության գործիքները
V.A.	Իրացվելիության բուֆերներ
V.A.1.	Իրացվելիության գործակից
V.A.2.	Իրացվելիության գործակից ըստ արժույթի

V.A.3.	Իրացվելի ակտիվների գործակից
V.A.4.	Իրացվելի ակտիվների գործակից ըստ արժույթի
V.A.5.	Այլ
V.B.	Կայուն ֆինանսավորման պահանջներ
V.B.1.	Կայուն ֆինանսավորման գործակից
V.B.2.	Կայուն ֆինանսավորման գործակից ըստ արժույթի
V.B.3.	Հիմանկան ֆինանսավորման գործակից
V.B.4.	Հիմանկան ֆինանսավորման գործակից ըստ արժույթի
V.B.5.	Վարկ-ավանդ գործակից
V.B.6.	Վարկ-ավանդ գործակից ըստ արժույթի
V.B.7.	Մարման ժամկետների անհամապատասխանության սահմաններ
V.B.8.	Մարման ժամկետների անհամապատասխանության սահմաններ ըստ արժույթի
V.B.9.	Այլ
V.C.	Ոչ հիմնական ֆինանսավորման հարկեր կամ տույժեր
V.C.1.	Ընդհանուր
V.C.2.	Առանփնացված ըստ արժույթի
V.D.	Մակրոպրոդեցիալ նպատակներով պարտադիր պահուստավորում
V.D.1.	Ընդհանուր
V.D.2.	Առանփնացված ըստ արժույթի
V.E.	Արտարժույթային դիրքերի սահմանափակումներ
V.E.1.	Զուտ արտարժույթի փոխարկման դիրքեր
V.E.2.	Համախառն արտարժույթի փոխարկման դիրքեր
V.E.3.	Արտարժույթային սվոպերի կամ ածանցյալ գործիքների դիրքեր
V.F.	Արտարժույթով ֆինանսավորման սահմանափակումներ
V.G.	Համակարգի իրացվելիության ռիսկերի նվազեցման այլ գործիքներ
VI	Ոչ բանկային սեկտորում համակարգի իրացվելիության ռիսկերի և ակտիվների զեղչված վաճառքները նվազեցման այլ գործիքներ
VI.A.	Ակտիվների կառավարման ոլորտ
VI.B.	Ապահովագրական ընկերություններ
VI.C.	Կենսաթոշակային ֆոնդեր
VI.D.	Կենտրոնացված փոխհաշվարկների համակարգ
VI.E.	Արժեթղթերի շուկա
VI.F.	Արժեթղթավորում
VI.G.	Այլ
VII	Ֆինանսական համակարգում համակարգային կարևորություն ունեցող ինստիտուտներից եւ փոխկապակցվածությունից բխող ռիսկերի զսպման գործիքներ
VII.A.	Ֆինանսական համակարգում համակարգային կարևորություն ունեցող ինստիտուտներից բխող ռիսկերի զսպման գործիքներ
VII.A.1.	Կապիտալի հավելյալ պահանջներ համակարգային կարևորություն ունեցող ինստիտուտների համար
VII.A.2.	Իրացվելիության հավելյալ պահանջներ համակարգային կարևորություն ունեցող ինստիտուտների համար
VII.A.3.	Այլ
VII.B.	Փոխկապակցվածությունից բխող ռիսկերի զսպման գործիքներ
VII.B.1.	Ֆինանսական ինստիտուտների միջև պարտքի սահման
VII.B.2.	Հավելյալ ռիսկի կշիռներ ֆինանսական ինստիտուտների միջև պարտքերի համար
VII.C.	Համակարգային կառուցվածքային ռիսկերը զսպելու այլ գործիքներ